

դադարձուցն անտառներով ծածկուած են :

Հարաւային կողմերը լաւ մշակուած եւ բերրի է . թէպէտ ցորենը չափաւոր է . բայց շատ առատութեամբ խաղող, ձիթենի, նարինջ, թուզ, նուշ, կիտորն, նռնենի, եւ փստուղ կը մատակարարէ : Եւրոպայի մէջ չկայ թերեւս ուրիշ երկիր մը, որ ամբողջ ձմեռուան եղանակի մէջ, դափնի, մրտենի, վարդ եւ ուրիշ հոտաւէտ տունկեր բուսցնէ, եւ շատ անգամ ինչուան դեկտեմբեր ամսոյ վերջերն ալ ծաղիկներով ու պլտուղներով զարդարեալ ծառեր ունենայ :

Քաղքին կեդրոնը ամեն կողմանէ կղզիացեալ, ու հին գղեկի մը աւերակներով ծածկուած ահագին ժայռ մը կը բարձրանայ, եւ իրեն բարձրութեամբ բոլոր քաղքին, ծովուն ու նաւահան, գլխաւոր վրայ կը տիրէ : Ի բաց առեալ քանի մի թաղերն որ ըստ նոր ոճոյ շինուած են, քաղքին բոլոր մնացած փողոցներն նեղ, զտուտալից ու տխուր են, որ սեփական է ամեն հին քաղաքացի : Հրապարակներն ըստ մեծի մասին գեղեցիկ են, որոնց մէջ յիշատակութեան արժանի է Վիքթորիո ըսուած հրապարակն, որ շրջապատեալ է միաձև յատակագծի վրայ շինուած տուներէ : Ունի դարձեալ քանի մը գեղեցիկ կամուրջներ, որոնց մէջ անուանին է Ս. Կարոլոսի կամուրջն, որ հին քաղաքը նոր շինուած թաղերուն հետ կը միացունէ : Առանձին յիշատակութեան արժանի է եւ իւր նաւահանգիստն, որ յութեամբս անբերորդ դարուն ժայռի մը մէջ փորուած է, եւ թէպէտ քիչ խորունկութեանը պատճառաւ մեծամեծ նաւեր չեն կրնար մօտենալ, բայց Մարսիլիայէն ետքը, Միջերկրականի ամենէն ապահով նաւահանգիստն է : Քաղքին երևելի շէնքերուն կարգն է եւ իր թէատրոնը, որ շատ գեղեցիկ է, արքունական եւ քաղաքապետին պալատն, պատշգամբ (terrasse) որ մարտկոցի (bastione) տեսակ մի է, որուն երկայնութիւնը 60 ոտք է : Եկեղեցեաց մէջ

մասնաւոր յիշատակութեան արժանի է Մայր Եկեղեցին, եւ հասարակօգուտ շինուածոց մէջ Ս. Հռքոսի անկեղանոցը :

Նիցցան, գիտութեց եւ գեղարուեստից մէջ համբաւաւոր եղող թէ հին եւ թէ նոր շատ գիտնոց հայրենիքն եղած է, որոնց մէջ յիշուելու արժանի են Կարոլոս Անտոն Վարլոս նկարիչն եւ Անդրէաս Մասսենա Գաղղիոյ Մարաշախտն :

ՀԻՆԳ ՇԱՐԱԹ ՕԴԱՊԱՐԿԻ ՄԷՋ

ՃԱՆԱՊԱՐՀՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԵՐԻՑ ԱՆԳՂԻԱՑԻՈՑ

ՅԱՓՐԻԿԷ

(Տէս երես 251.)

ԳԼՈՒԽ ԻԲ .

Լուսոյ խորհրդ. — Քարտգիր. — Լուսոյ ձառագայրով մը եղած յափշտակութիւնք. — Լազարիստ քահանայն. — Ոյիւն յոյս. — Տորդորիկ խեմքը. — Անճնոյրացոյրեան կեանք մը. — Հրապարակ մը անցքը.

Ֆէրկըսըն իր լուսոյ հզօր ճառագայթը չորս կողմը պտտացուց, ու վերջապէս տեղ մը դադարեցընելով, ահօղողի ձայներ լսուեցան : Իր երկու ընկերներն անյազութեալ աչքերնին դէպ 'ի այն տեղը տարին :

Պատգամաւոր, որուն վրայէն վիկտորիան գրեթէ անշարժ կեցած էր՝ ծառամերկ տեղոյ մը կեդրոնը կը գլուխէր. շուշմայով եւ շաքարի եղէգով մշակած դաշտերուն մէջէն, յիսունի չափ ցած ու կոնաւոր խրճիթներ կը տեսնուէին, որոնց չորս կողմը բնկաց բազմաթիւ ժողովուրդ մը կը շարժէր :

Գունտէն հարիւր ոտք վար գերան մը կանգնած էր, եւ այն գերանին ոտքը մարդ մը նստած կար, որ առ առաւելն երեսնամեայ մէկ մը կ'երևնար, սև երկայն մազերով, կիսամերկ, նիհար, արիւնթաթախ, լի վէրքերով եւ գլուխը կուրծքին վրայ հանգչեցուցած :

Գլխուն մէջտեղը մազերն աւելի կարճ,
կէս աւրուած կուլակին տեղը կը մատ-
նէին:

— Քարողիչ մըն է. քահանայ մըն
է. կանչեց ճոյ:

— Խեղճ դժբաղդ, պատասխանեց որ-
սորդը:

— Զինքն ազատելու ենք, Տիք, ըսաւ
տղքդորը. պէտք է ազատենք զինքը:

Սևամորթից բաղմոնիւնը օգապա-
րիկը տեսնալով, որ շողշողուն լուսոյ
տոտամբը ահազին զիսաւորի մը կը նմա-
նէր, զարհուրեցաւ և ամենքն առ հա-
սարակ սկսան պոռալ, այն աղաղակ-
ներուն գերին զլուխը վեր վերցուց: Ե-
րազ յուսոյ փայլ մը աչաց մէջէն շող-
շողաց, և առանց եղածն հասկնալու,
ձեռքերը դէպ իր անակնկալ ազատիչ-
ներուն վերցուց:

— Ողջ է, ողջ է, կանչեց Ֆէրկըսըն.
զոհութիւն Աստուծոյ: Այդ վայրենի-
ներն ահաւոր սարսափի մը մէջ ընկըղ-
մած են: Պիտոր ազատենք զինքը: —
Պատրաստ էք, բարեկամք:

— Պատրաստ ենք Սամուէլ:

— Ճոյ, բոցարծարծը մարէ:

Տղքդորին հրամանը իսկոյն կատա-
րուեցաւ: Գրեթէ անդգալի հովիկ մը
հեզիկ զվիկտորիան դէպ 'ի գերիին
վրայէն կը մղէր, մինչդեռ կաղին ամ-
փոփուելովը անդգալի կերպով կը ցած-
նար. տասը վայրկեանի մօտ լուսաւոր
ալեաց մէջ ծփծփալով մնաց: Ֆէրկը-
սըն իր շողշողուն փունջը այն ամբոխին
վրայ կը չընցնէր, հոս հոն երազ և աչք
չլացնող լուսոյ թիթեղներ նկարելով:
Այն խաժամուժը, անպատմելի սար-
սափով մը լցուած, կամաց կամաց խըր-
ճիթներուն մէջ անհետացաւ, և այն-
պէս այն գերանին չորս կողմը միայնու-
թիւնը տիրեց: Տղքդորն ուրեմն իրա-
ւունք ունէր վիկտորիայի ղիւթա-
կան երևութիւն վրայ վստահութիւնը
դնելու, որ այն թանձր խաւարին մէ-
ջէն արևու ճառագայթներ կը ցոլացը-
նէր:

Նաւակը գետնին մօտեցաւ: Սակայն
մէկ քանի սևամորթք, միւսներէն աւել

լի յանդուգն, հասկնալով որ իրենց
որսը ձեռքերնէն ելլելու վրայ էր, մեծ
աղաղակներ փրցնելով ետ դարձան.
Քէննըտի հրացանը ձեռքն առաւ, սա-
կայն տղքդորն պատուիրեց իրեն որ
կրակ չընէ:

Քահանայն, չոքած, ոտքի վրայ կե-
նալու ուժ չունենալով, և ոչ իսկ գե-
րանին կապուած էր, որովհետև իր տը-
կարութիւնն այն աստիճանի էր որ կա-
պերն անօգուտ էին: Նաւակը գետնին
մօտեցած ատենը, որսորդն իր զէնքը
մէկդի նետելով և զքահանայն թևերու-
վը գրկելով, վերուց ու նաւակին մէջը
դրաւ, մինչդեռ ճոյ միւս կողմէն սաստ-
կութեամբ մղելով, երկու հարիւր լի-
տըր նաւախիճը վար կը նետէր:

Տղքդորը կը յուսար որ յետին աս-
տիճանի երագութեամբ վեր պիտոր ել-
լէր, սակայն իր նախատեսութեանցը
հակառակ, օգապարիկը երեք չորս ոտք
բարձրութեամբ գետնէն ելլելէն ետև,
անշարժ մնաց:

— Ի՞նչ է որ զմեզ բռնած կ'արգիլէ,
կանչեց զարհուրած կերպով մը:

Մէկ քանի վայրենիք կատաղաբար
աղաղակելով հասնելու կը վազէին:

— Ա՛հ, կանչեց ճոյ, դէպ 'ի դուրս
երկնալով: Այդ անիծած սևամորթներ-
էն մէկը, նաւակին տակէն կախուած է:

— Տիք, Տիք. կանչեց տղքդորը, ջրի
արկղը:

Տիք իր բարեկամին միտքը հասկցաւ
և ջրի արկղերէն մէկը, որ հարիւր լորէ
աւելի կը կշռէր վերցնելով, նաւակէն
դուրս նետեց:

Վիկտորիան, այնպէս մէկէն թե-
թենալով, երեք հարիւր ոտք բարձրու-
թեամբ օդուն մէջէն վեր նետուեցաւ,
մինչդեռ խուժանը կատաղութեան ա-
ղաղակներով օդը կը թնդացնէր, տես-
նելով որ գերին աչք չլացնող լուսոյ
ճառագայթի մը մէջ ձեռքէն կը փախ-
չէր:

— Հուռռա՛, կանչեցին տղքդորին եր-
կու ընկերներն:

Յանկարծ օգապարիկը մէկ մըն ալ

վեր նետուելով, հազար ոտք տալի բարձրութեամբ վեր ելաւ։

— Ի՞նչ բան է, հարցուց ֆէննրտի, որ քիչ մնաց հաւասարութիւնը կը կորսնցնէր։

— Բան մը չկայ. այդ անդգամն է որ մեզ արձակ կը թողու, պատասխանեց Սամուէլ Ֆէրկըրն հանդարտութեամբ։

Եւ ճոյ, շուտ մը դէպ 'ի գուրս երկըն նալով, կարող եղաւ դեռ ևս այն վայրենին տեսնալու, որ թեկերը տարածած և օդուն մէջ պտոյտ առնելով, շուտ մը գետինը ինկաւ ջախջախեցաւ։ Տղքորն այն տառն երկու ելքարական թեկերն մէկմէկէ հեռացուց, և իսկայն առջինին պէս թանձր խաւար պատեց։ Ժամն առաւօտեան մէկ էր։

Գաղղիացին որ ինքզինքը կորուսած էր՝ վերջապէս աչքերը բացաւ։

— Աղաւթեար, ըսաւ իրեն տղքորը։

— Աղատած, պատասխանեց անգղիարէն տխուր ժպիտով մը, անգութ մահուընէ մը տղտաւած։ Եղբարք, շնորհակալ եմ ձեզի. սակայն օրերս համբուսած են, և նաև ժամերս իսկ, և անշատ ժամանակ չունիմ ապրելու։

Աս ըսելով քարոզիչը, ան ուժէ սպառած, նորէն իր թմրութեանը մէջ ընկըղմեցաւ։

— Կը մեռնի, ըսաւ Տիք։

— Ոչ, ոչ, պատասխանեց Ֆէրկըրն, անոր վրայ ծռելով, բայց շատ տկար է. վրանին տակը պառկեցնենք զինքը։

Հանդարտիկ մը իրենց ծածկոցներուն տակը պառկեցուցին, այն խեղճ սպառած մարմինը որ սպիներով և գեռ արիւնթաթախ վէրքերով լի էր. որովհետև երկաթն ու կրակը քսան անգ իրենց ցաւալից նշաններն թողած էին։ Տղքորը թաշկինակ մը առնելով ծուռաւ շինեց, և վէրքերն լուալէն ետե՝ վրան դրաւ. բոլոր այս խնամքը, բժշկի մը պէս ճարտարութեամբ գլուխ տարաւ. յետոյ իր դեղանոցին մէջէն զօրացուցիչ դեղ մը առնելով, մէկ քանի կաթիլ քահանային շրթունքներուն վրայ կաթեցուց։

Քահանայն մեղմիկ տղքորին գլխած

ձեռքերը սեղմեց, և հաղիւ կարող եղաւ՝ Շնորհակալ եմ, շնորհակալ եմ, ըսելու։

Տղքորը հասկցաւ որ հարկ էր բուրովին հանգիստ թողուլ զինքը։ Վրանին վարագոյրները գոցեց ու փութաց նորէն դունաին առաջնորդութիւն ձեռք առնելու։

Օգապարիկը, իր նոր հիւրին ծանրութիւնը մէկտեղ հաշուելով, մօտ հարկու ութսուն լիտր թեթեւեղ էր. սուտի առանց բոցարծարծին օգնութեան ալ ինքզինքը օդուն մէջ կը բռնէր։ Օրուան ծագելովը հովու հոսանք մը զինքը թեթեւ մը դէպ 'ի արեւմտից հիւսիսային արեւմուտք կը քշէր։ Ֆէրկըրն զնաց քիչ մը տառն թմրած քահանայն զննելու։

— Երանի թէ կարենայինք մեզի պահել այդ ընկերն որ Աստուած մեզի տուաւ, ըսաւ որսորդը։ Յոյս մ'ունիմ։

— Այո, Տիք, այս զուտ օդուն մէջ իրեն վրայ խնամք տանելով կը յուսամ։

— Ինչպէս կրած է այդ մարդը, ըսաւ ճոյ զգածեալ սրտիւ։ Գիտէ՞ր որ իր ըրած դործը մերինէն շատ աւելի յանդուգն էր, մինակ այդ ժողովրդոց մէջ դալով։

— Ատոր վրայ տարակոյս չկայ, պատասխանեց որսորդը։

Բոլոր այն օրը տղքորը չուզեց որ այն խեղճին քունն ընդհատեն, այս քունը երկայն թմրութիւն մըն էր, զոր երբեմն երբեմն հեծութեանց ձայներ կ'ընդհատէին, և տղքորին սիրտը անհանգիստ կ'ընէին։

Իրիկուան դէմ վիկտորիան մութին մէջ անշարժ կը կենար. և այն գիշերը, մինչդեռ ճոյ ու ֆէննրտի փոխնիփոխ հիւանդին քովը կը հսկէին, Ֆէրկըրն ամենուն ապահովութեանը վրայ կը հսկէր։

Յաջորդ առտուն, վիկտորիան հաղիւ թէ դէպ 'ի արեւմուտք քիչ մը շեղեր էր, կ'իմացուէր որ օրը պարզ ու գեղեցիկ ըլլալու էր։ Հիւանդն կարող եղաւ աւելի զօրաւոր ձայնով մը իր բարեկամները կանչել։ Վրանին վարա-

դոյրները վերուցին ու զուարթ կերպով մը առաւօտեան օդը շնչեց։

— Ի՞նչպէս կը զգաս ինքզինքդ, հարցուց իրեն Ֆէրկըսըն։

— Լաւագոյն թերեւս, պատասխանեց։ Սակայն դուք, բարեկամք, ես զձեզ դեռ ես միայն երազի մը մէջ տեսայ։ Հազիւ թէ եղածը կրնամ ըմբռնել։ Ո՞վ էք դուք, որպէս զի իմ յետին աղօթիցս մէջ ձեր անունները չմոռնամ։

— Մնգդիացի ճանապարհորդք եմք, պատասխանեց Սամուէլ։ Ղունտով Ափրիկէն անցնելու փորձն ըրինք, և մեր անցքին ժամանակը բարեբաղդ եղանք դքեղ աղատելու։

— Դիտութիւն իր դիւցազունքն ունի, ըսաւ քարոզիչը։

— Սակայն կրօնքն իր մարտիրոսներն ունի, պատասխանեց Սկովտիացին։

— Քարոզիչ ես, հարցուց տղադուրը։

— Լաղարիստ քարոզիչներէն քահանայ մըն եմ։ Աստուած զձեզ դէպ ինծի զրկեց, զոհութիւն Աստուծոյ։ Կեանքս զոհած էի։ Սակայն դուք Եւրոպայէն կու գաք. Եւրոպայի, Գաղղիոյ վրայ խօսեցէք ինծի։ Հինգ տարիէ 'ի վեր ամենեւին տեղեկութիւն չունիմ։

— Հինգ տարի, մինակ, և այդ վայրենեաց մէջ. կանչեց Քէննըտի ապշած։

— Փրկելու հոգիներ են, բարբարոս ու տգէտ եղբարք, զորոնք կրօնքը միայն կրնայ կրթել ու քաղաքակիրթ բնել։

Սամուէլ Ֆէրկըսըն, քարոզչին փափաքին պատասխանելով, Գաղղիոյ վրայ երկայն խօսեցաւ։

Քարոզիչը անյադաբար անոր մտիկ կ'ընէր, աչքերէն արտասուք թափելով։ Խեղճ երիտասարդը փոխնիփոխ Քէննըտիին ու Ճոյին ձեռքերն իր ջերմամբ տոչորուօղ ձեռաց մէջ կը սեղմէր. տղադուրը մէկ քանի գաւաթ չայ պատրաստեց իրեն զորոնք ախորժանօք խմեց. ան ատեն վրան քիչ մը ուժ գալով քիչ մը ինքզինքը վեր ըրաւ և տեսնելով որ այն պարզ երկնից մէջ կը սաւառնէր, ժպտեցաւ։

— Աներկիւղ ճանապարհորդք էք,

ըսաւ, և ձեր յանդուգն ձեռնարկը յաջողցնէք պիտի. նորէն ձեր ծնողքը, ձեր բարեկամները, ձեր հայրենիքը պիտոր տեսնաք, ու...

Երիտասարդ քահանային տկարութիւնն այն ատեն այն աստիճանի եղաւ, որ հարկաւորեցան նորէն զինքը պատկեցնելու. մէկ քանի ժամ սաստիկ տրկարութեամբ մը Ֆէրկըսընի ձեռաց մէջ մեռածի պէս մնաց։ Տղադուրն իր սրտին այլայլութիւնը չէր կրնար ծածկել. կ'իմանար որ անոր կեանքը սպառելու վրայ էր։ Արդեօք այնպէս շուտ կորանցրնելու էին այն մէկն որ տանջանայ մահուընէն աղատեր էին։ Նորէն այն մարտիրոսին վէրքերը պատեց, և հարկ եղաւ որ իր ջրի պաշարին մեծագոյն մասը զոհէ անոր տոչորիչ անդամներն զուգցնելու համար։ Ամենայն զթասիրտ ու խեղացի խնամքներով հոգաց զինքը։ Հիւանդը կամաց կամաց անոր ձեռացը մէջ կը զօրանար, ու նորէն եթէ ոչ կեանքը՝ այլ զոնէ զգացմունքը կը ստանար։

Տղադուրն անոր ընդհատ խօսքերէն կարողեցաւ գլխէն անցածներուն պատմութիւնն ալ ըմբռնել։

— Քու մայրենի լեզուդ խօսէ, ըսաւ իրեն. ես նոյնը կը հասկնամ, և դու ալ շատ չես հոգնիր։

Երիտասարդ քարոզիչը Պուրդաննի նահանգին Մոռպիհանի Առատոն գիւղին ծնունդ էր. պզտիկուց բնական բերմամբ ինքզինքը եկեղեցական վիճակի տուաւ, և այս անձնուրացութեան կենաց վրայ ուղեց նաև վտանգաց կեանքը յաւելուլ, Քարոզիչ քահանայից միաբանութեան մէջ մաննելով, որոնց հաշակաւոր հիմնադիրն սուրբ Վինչէնցիոս Պաւլայեցին եղած է. քսան տարուան հասակին մէջ իր հայրենիքը թողլով՝ դէպ 'ի Ափրիկէի օտարոտեաց ափունքը ուղևորեցաւ։ Եւ անկէ կամաց կամաց արդեւքներու յաղթելով, ամենայն կարեւորաց պակսութեանը տանելով, հետի քաշելով և աղօթելով, մինչև այն ժողովրդաց երկիրները յառաջեց, որ վերին Նեղոսի մէջ թափուող զեռոյց

հողերը կը բնակին. երկու տարուան միջոց ոչ ոք իր կրօնքն ընդունեցաւ, ոչ ոք իր եռանդը ճանչցաւ, և իր ըրած մարդասիրութեանց տեղը չարիք գտաւ: Նիամ պառայի ամենէն անգութ ժողովրդոց մէկը զինքը գերի բռնեց, և հազարու մէկ վիշտ կրել տուաւ: Սակայն միշտ ուսուցանելու, կրթելու կ'աշխատէր և միշտ կ'աղօթէր: Այն կռիւներէն մէկի մը մէջ, որ ստէպ այն տեղուանք ժողովուրդ ժողովրդեան դէմ ընելու սովոր են, այս ցեղս ցրուելով և ինքն իբր մեռած թողուելով, փոխանակ ետ դառնալու, իր աւետարանական պանդըխտութիւնը շարունակեց: Իր ամենէն աւելի անգործութեամբ անցուցած ժամանակն այն եղաւ, երբ իբր յիմար մը համարուեցաւ. այն երկիրներուն լեզուաց ընտելացած էր ու քրիստոնէութիւնը կը վարդապետէր: Վերջապէս ուրիշ երկու երկայն տարիներ, յԱստուծոյ բղխումն ունեցող գերմարդկային զօրութենէն մղեալ, այն բարբառոսական երկիրները քալեց. տարիէ մը 'ի վեր այն Նիամ-Նիամ ժողովրդոց Պարաֆրի ըստած ցեղին մէջ կը բնակէր, որ ամենէն վայրենիներէն մէկն է: Յեղապետը քանի մը օր առաջ մեռնելով, այն անակնկալ մահուան պատճառը զինքը սեպեցին. ուստի և որոշեցին զինքը սպաննելու. քառասուն ժամէ 'ի վեր էր որ իր չարչարանքը կը տւէր. և ինչպէս տոբդորը գուշակեր էր, կէսօրուան արեւուն ատենը պիտոր մեռնէր: Երբ հրացաններուն թնդիւնը լսեց, բնութիւնը յաղթեց. « Առ իս, առ իս կանչեց »: Իրեն այնպէս մը երեցաւ ինչպէս թէ երազ տեսած ըլլար այն ատեն՝ որ երկիրքէն եկած ձայնը լսեց, որ իրեն մխիթարական խօսքեր կ'ուղղէր:

— Չեմ ցաւիր, ըսաւ, այս կենացս համար որ սպառելու վրայ է. կեանքս Աստուծոյ է:

— Յուսա՛ դեռ ևս, պատասխանեց իրեն տոբդորը, մենք քովդ ենք. զքեզ մահուրնէ պիտոր ազատենք, ինչպէս ազատեցինք չարչարանքէն:

— Այդչափ չեմ խնդրեր Աստուծոյ մէջ, ըսաւ համակերպութեամբ քահանայն: Օրհնեալ ըլլայ Աստուած, որ մեռնելէս առաջ ինծի բարեկամաց ձեռքեր սեղմելու, և հայրենեացս լեզուն ալ լսելու ուրախութիւնը չնորհեց:

Քարոզիչը նորէն տկարութեան մէջ ինկաւ: Այսպէս կէս մը յուսով կէս մը վախով օրն անցաւ: Քէննըտիին սիրտը շատ ելած էր, ճոյ ալ շարունակ մէկդի գարձած արցունքները կը օրբէր:

Վիկտորիան քիչ կը քալէր, և հովիտ իսկ կարծես թէ իր ազնիւ բեռան խնայել կ'ուղէր:

Ճոյ իրիկուան դէմ դէպ 'ի արեւմուտք անհուն ընդարձակութեամբ լոյս մը նշմարեց: Աւելի բարձր լայնութեանց ներքեւ որ ըլլային, կրնային համարիլ թէ ընդարձակ հիւսիսայդ մը ըլլար. երկիրքը բռնկած կ'երևնար: Տոբդորն ուշադրութեամբ այն երևոյթը սկսաւ զիտելու:

— Գուցէ այդ բանը բռնկած հրաբլիսէ մը առաջ կու գայ:

— Սակայն հովը զմեզ անոր վրան կը քշէ, ըսաւ Քէննըտի:

— Շատ աղէկ, մենք ալ ապահով բարձրութենէ մը զան անցնինք պիտի:

Երեք ժամ ետքը Վիկտորիան բուն լեռան վրան կը գտնուէր. իր ճիշդ դիրքն էր, երկայնութեան 24°, 15', և լայնութեան 4°, 42'. Իր առջեւ բոբբոքեալ հրաբուխ մը կը տեսնուէր, որ հալած լաւայի հեղեղներ կը վաղցնէր, ժայռի մեծ հատուածներ ահագին բարձրութեամբ վեր նետելով. հեղուկ կրակ մը ներսէն դուրս հոսելով աչք խտրողեցը. նոյն սահանքի նման վար կը թափուէր: Շքեղ ու վտանգաւոր տեսարան, որով հետեւ հովը, յարատեւ բռնութեամբ մը զգունաւոր դէպ 'ի այն հրկիզեալ մթնոլորտը կը տանէր:

Այդ արգելքն որուն քովէն չըջան ընելով անցնիլ կարելի չէր, հարկ էր վրայէն կտրել երթալ. իսկոյն բոցարծարծը լի բոցով վառելով, Վիկտորիան վեց հազար ոտք վեր բարձրա-

ցաւ, իր և հրաբղխին մէջ երեք հարիւր
գրկաչափ միջոց մը թողլով:

Մահացու հիւանդ քահանայն իր
ցաւոց անկողինն մէջէն կարող եղաւ
այն բորբոքեալ հրաբուղխը զննել, ուս-
կից շառաչմամբ հաղարումէկ շրացու-
ցիչ սրանման լոյսեր վեր կը նետուէին:

— Ի՞նչպէս գեղեցիկ է, ըսաւ, և ինչ-
պէս անհուն է Աստուծոյ կարողութիւ-
նը իր ամենէն զարհուրելի երևութից
մէջ:

Այն բոցավառ լաւայի հոսանքը լե-
րան կողերը բոցակերպ գորգով մը կը
ծածկէր: Օգապարկին ստորին կիսա-
գունտը մութին մէջ պայծառ փայլուն
կ'երևնար, այրեցած գօտիի ջերմութիւն
մը դէպ 'ի նաւակը բարձր կ'ելլէր, և
տողդոր ֆէրկըսըն շտապեց այն վտան-
գաւոր դիրքէն փախչելու:

Իրիկուան ժամը տասնին լեռը հորի-
զոնին վրայ իբր կարմիր կէտ մը կ'ե-
րևնար, և վիկտորիան հանդարտիկ իր
ճամբան ստորնագոյն գօտիի մը մէջէն
կը շարունակէր:

կը շարունակուի:

ՍՊԱՆԻԱՅԻՔ

ԻՐԵՆՑ ԲԱՐԲԸ ԵՒ ԱԶԳԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

(Տես Էրես 269:)

Միայն Պուրպուրեանց թագաւորա-
կան ցեղն եղաւ որ ուղեց ոտքի տակ
առնել Արագոնիոյ ժողովրդեան իրա-
ւունքները. և Փիլիպպոս Ե յաջորդու-
թեան պատերազմին մէջ՝ Արագոնաց-
ւոց Աւստրիոյ թագաւորական ցեղին
կողմն բռնելուն համար, 'ի պատիժ
յափշտակեց ձեռքերնէն իրենց առանձ-
նաշնորհութիւններն, ու ազատ սահ-
մանադրութիւնը:

Շատ արին հեղաւ գոռոզ Արագո-
նացիքն ընկճելու համար. բայց վերջա-
պէս ստիպուեցան հրացանից զօրու-
թեանը տեղիք տալու:

Բայց այն ժամանակէն 'ի վեր Արա-
գոնացւոյն բարուց վրայ նոր յատկու-

թիւններ տեսնուեցան, որ առաջուց
գրեթէ անծանօթ էին, որոնց հետեանքն
է որ այժմեան Արագոնացին անախորժ
տալաւորութիւն մը կրնէ օտարականին
վրայ. լուռ ու կասկածոտ բնաւորութիւն
և անողորբելի ատելութիւն մ'ունի ամեն
արտաքին օտար բաներու դէմ: Նոյն
յատկութիւնները կաղալոնացին ալ կը
ցուցնէ իր վրան, և այս երկու ժողո-
վրդոց բարուց վրայ եղած կերպարա-
նափոխութիւնը գրեթէ մի և նոյն ժա-
մանակի մէջ է:

Արագոնացին, ընդհանրապէս խօսե-
լով, գոռոզ, ցասկոտ ու անկիրթ է:
Անվատահոլութեան աչօք կը նայի օտա-
րականին վրայ. ողջոյն չի տար. մանա-
ւանդ թէ տրուածին հազիւ կը պա-
տասխանէ: Լուրջ է, քիչ խօսող, ցուրտ
և անտարբեր. բայց հազիւ թէ հակա-
ճառութեան մէջ մոնայ, մէկէն կը
տաքնայ ու կը գռեհկանայ. ազնուա-
կանութեան և ոչ հետք մը կ'երեցնէ
վրան:

Արագոնացւոյն բարքը արդէն իսկ
իր դիմացը վրայ նկարուած է: Վտիտ
ու պղնձագոյն դէմքը որուն վրայ դուն
ուրեք խնտում կը տեսնուի. սև, գոգա-
ցեալ, պզտի ու սուր աչքերն, ու թա-
ղիքէ ցած գլխանոցէն խառն 'ի խուռն
գուրս ելլող փայլուն ու սև մազերն ու-
րոնք երկայն ու նեղ փունջեր ձևացու-
ցած մերթ կը փաթթուին գլխին և մերթ
կը ծածանին, անախորժ երևոյթ մը յա-
ռաջ կը բերեն: Բայց Արագոնացւոյն
բարուց վրայ այս անախորժ յատկու-
թիւններէն զատ՝ նաև շատ մը գեղե-
ցիկ բարեմասնութիւններ կը տեսնուին:
Ընդհանուր խօսելով արդարակրօն ու
բարի է. գործոյ մը ձեռք չի զարնել՝
առանց առաջուց լաւ մը ամեն մասերն
քննելու. և ետքը զօրաւոր երկաթեայ
հաստատամտութեամբ մը կսկսի զայն:
Իր հայրենեաց վրայ կաթողին սէր մ'ու-
նի, որուն պաշտպանութիւնը իր առա-
ջին ու գլխաւոր փառքն ու պարծանքն
կը համարի. և իր գոյութեանը ու սե-
փական ճակատագրին վերաբերող ա-
մեն բաներու մէջ արտաքոյ կարգի չա-